

นาฏศิลป์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

คุณครูเอกสิทธิ์ แดงนา

การแสดงนาฏศิลป์ไทย

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. มีทักษะในการแสดงหลากหลายรูปแบบได้
๒. ใช้ความคิดริเริ่มในการแสดงนาฏศิลป์เป็นคู่และหมู่ได้
๓. วิเคราะห์แก่นของการแสดงนาฏศิลป์และการละครที่ต้องการสื่อความหมายในการแสดงได้
๔. เปรียบเทียบการนำการแสดงไปใช้ในโอกาสต่างๆ ได้
๕. อภิปรายบทบาทของบุคคลสำคัญในวงการนาฏศิลป์และการละครของประเทศไทยในยุคสมัยต่างๆ ได้
๖. บรรยายวิวัฒนาการของนาฏศิลป์และการละครไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้

รำปรา

การแสดงที่เคลื่อนไหวทุกส่วนของร่างกายอย่างมีระเบียบแบบแผนตั้งแต่สองคนขึ้นไป
ในการแสดงแต่ละชุดจะประกอบด้วยลีลาท่าปรา การแต่งกาย ดนตรี
และเพลงที่ขับร้อง ซึ่งจะมีเนื้อร้อง หรือไม่มีก็ได้

ประเภทของรำปรา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท

รำปรามาตรฐาน

เป็นชุดรำปรา
ที่ปรมาจารย์ด้านนาฏศิลป์ไทย
ได้ประดิษฐ์ขึ้นเป็นแบบแผน

รำปราเบ็ดเตล็ด

เป็นชุดรำปรา
ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่
เพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์
โอกาส หรือเนื้อเรื่องโขนและละคร

รำ

เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายทุกส่วนอย่างมีระเบียบแบบแผน ได้มาตรฐานตามนาฏยศัพท์

ลักษณะการรำ

รำหน้าพาทย์

เป็นการรำให้เข้ากับจังหวะ
ที่รำไม่เกี่ยวกับการตีบท

รำบท หรือตีบท

เป็นการใช้ที่รำแทนคำพูด และอารมณ์
เรียกว่า ภาษาที่รำ หรือภาษานาฏศิลป์

รำหน้าพาทย์

ท่ารัก : พระ

ท่ารัก : นาง

ท่ารัก : ยักษ์

ท่ารัก : ลิง

(ตัวอย่าง)

ประเภทของกาธรา

กาเดี่ยว

- การแสดงที่มีผู้แสดงเพียงคนเดียว
- ผู้ราที่มีลีลาที่ราที่อ่อนช้อยงดงาม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว
- ถูกต้องตามแบบแผน ได้แก่กา ฉุยฉายต่าง ๆ เช่น ฉุยฉาย พรหมณ์ ฉุยฉายไกรทอง

การคู่

- การแสดงที่มีผู้แสดง ๒ คน
- เน้นผู้ราที่มีท่วงทีลีลาอ่อนช้อย งดงาม กาที่สอดประสานกันอย่างกลมกลืน
- ถูกต้องตามแบบแผนและการแสดงอารมณ์ความรู้สึก

การหมู่

- การแสดงที่มีผู้แสดงมากกว่า ๒ คนขึ้นไป
- ความงามอยู่ที่ความพร้อมเพรียงการแปรแถวจัดซุ่มเหมือนระบำ เช่นราโคมราพัดราชัตชาติรี ราวงมาตรฐานราสีนวล

ฟ้อน

- เป็นการแสดงพื้นเมืองของภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ใช้ผู้แสดงตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
- เน้นตรงที่ความอ่อนช้อยงดงามของลีลาที่ปราณี จังหวะช้า เน้นความพร้อมเพรียงการแปรแถว

เซิ้ง

- เป็นการแสดงพื้นเมืองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ลีลาและจังหวะการรำปราดเร็วกระฉับกระเฉง
- การแต่งกาย แต่งตามแบบพื้นเมืองของชาวอีสาน ลักษณะของการเซิ้ง จะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองของไทยในแต่ละท้องถิ่น

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองภาคเหนือ

กลุ่มฟ้อนแบบดั้งเดิม

ช่างฟ้อนเป็นชาวบ้านเฝ้าหน้าที่สืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมาหลายชั่วอายุคน ลีลาท่าฟ้อนไม่เคร่งครัดต่อระเบียบแบบแผนนัก

กลุ่มฟ้อนที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมหลวง

ผู้ฟ้อนจะเป็นเจ้านายเชื้อพระวงศ์ฝ่ายใน จะฟ้อนเฉพาะงานที่สำคัญในเขตพระราชฐาน ลักษณะลีลาท่าฟ้อนมีระเบียบแบบแผน งดงาม

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองภาคกลาง

การแสดงนาฏศิลป์ หรือการละเล่นพื้นเมือง

ภาคกลางมีหลายประเภท จะเล่นกันในหน้าเทศกาลบ้างเล่นกันในงานรื่นเริงต่างๆ ไปบ้าง เป็นการร้องโต้ตอบกัน เช่น เพลงเรือ ไม้ตัด เป็นต้น การแสดงพื้นเมืองที่นิยมเล่นกัน เช่น ลิเก รำวง ต่อกบฏ เคียวกลองยาว เป็นต้น

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ฉากนอกออกเป็น ๒ กลุ่ม

- กลุ่มอีสานเหนือ มีการแสดงพื้นเมือง เช่น เซิ้งบั้งไฟ หมอปลา เป็นต้น
- กลุ่มอีสานใต้ (จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ) มีการแสดงพื้นเมือง คือ เรือมออันเร กันตรึม
- เซิ้ง” เป็นการแสดงที่กระฉับกระเฉง สนุกสนาน เช่น เซิ้งโปงลาง เซิ้งสวิง เซิ้งกระหยังเซิ้งกระติบข้าว เซิ้งแหยไข่มดแดง

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองภาคใต้

ได้รับการฝึกฝนอบรมให้เคารพกติกาของสังคม ที่มีบทบาทต่อความเชื่อ พิธีกรรม เช่น หนังตะลุง โนรา ด้วยเหตุที่ภาคใต้มีวัฒนธรรมมุสลิม ซึ่งไม่นิยมให้สตรีเข้าสังคมกับสุภาพบุรุษ

- ยุคแรกๆ การแสดงฉากก็ต่ออยู่เฉพาะสตรี
- เมื่อรับวัฒนธรรมตะวันตก มีการแสดงร่วมกันระหว่างชาย-หญิง เช่น การเต้นรองเง็ง ซัมเปง เป็นต้น
- การจับคู่แบบตะวันตก เป็นแค่เพียงชายและหญิง ต่างคนต่างเดิน โดยไม่ถูกเนื้อต้องตัวกัน

การประดิษฐ์ที่ปราที่เป็นคู่

ส่วนประกอบที่สำคัญ คือ

- จังหวะทำนองเพลง
- บทร้อง
- เครื่องแต่งกาย

การประดิษฐ์ที่ปรา แนวอนุรักษ์

ส่วนมากจะใช้ที่ปราที่เป็นแบบแผนมาตั้งแต่ดั้งเดิม คือ เพลงช้า-เพลงเร็ว เพราะทุกที่ปราอยู่ในเพลงช้า-เพลงเร็ว ที่ปราในกลอนตำราที่นั่นเป็นการตีความหมายตามบทร้อง และทำนองเพลง

ปราคู่ ปรากิ่งไม้เงินทอง

(ที่มาของภาพ : หนังสือวิพิธทัศนา ชุด ระเบียบปรา ฟ้อน เล่ม 2)

การประดิษฐ์ที่ปรา แนวความคิดสร้างสรรค์

จะเป็นการประดิษฐ์ที่ปราชิ้นใหม่ โดยได้แนวคิดมาจากการรับอิทธิพลของต่างประเทศทั้งตะวันออกและตะวันตก

การประดิษฐ์ท่ารำที่เป็นหมู่

มีผู้รำจำนวนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป เอกลักษณะและความโดดเด่นอยู่ที่ความพร้อมเพรียง และความงดงามในการแปรแถว

ส่วนประกอบที่สำคัญ คือ

- การแปรแถว
- ท่ารำต้องสัมพันธ์กับเพลง
- ท่ารำเป็นหมู่คณะ
- ท่ารำที่มีบทร้อง
- ท่ารำที่มีแต่พานองเพลง
- ท่ารำต้องสัมพันธ์กับเพลง
- ท่ารำนานาฏศิลป์พื้นเมือง
- ท่ารำต้องสอดคล้องกับรสนิยม

การรำหมู่ ความงดงามจะอยู่ที่การแปรแถว ซึ่งต้องมีความพร้อมเพรียงกัน
(ที่มาของภาพ : คลังภาพ อจท.)

(ตัวอย่าง)

บุคคลสำคัญในวงการนาฏศิลป์ของไทย

ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี

- ศิลปินแห่งชาติ สาขานาฏศิลป์ พ.ศ. ๒๕๒๘
- เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๖
- ผลงานด้านการแสดง ท่านแสดงเป็นตัวอริหน้า นางตราสาร พระพิราพ นางเมขลา ไชยเชษฐ พระไวย ไกรทอง มีฝีมือการรำเป็นเลิศ เชี่ยวชาญเพลงอาวุธทุกชนิด เช่น กระบี่ ทวน กริช เป็นต้น
- ผลงานด้านประดิษฐ์ชุดการแสดง ประเพณีรำ ได้แก่ อริหน้าฉายกริช มโนห์ราตอนบุชายัญ และได้ประดิษฐ์ที่ปราร่วมกับครูลมุล ยมะคุปต์ ได้แก่ รำพม่าไทยอริชฐาน รำลาวไทยปณิธาน ลาวกระทบไม้

ครูรงค์ดี (เจียรจำจรณ)

- ศิลปินแห่งชาติ สาขานาฏศิลป์ พ.ศ. ๒๕๒๘
- เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๒
- เมื่ออายุ ๑๓ ปี ที่กรมมหรสพ สมัยรัชกาลที่ ๖ ต่อมาเข้ารับราชการเป็นศิลปินในกรมมหรสพ
- สมัยรัชกาลที่ ๗ มีหน้าที่เป็นครูสอนนาฏศิลป์โขน
- มีความสามารถในการรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ ซึ่งเป็นนาฏศิลป์สูงสุดได้
- เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๖ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายรงค์ดี ประกอบพิธีครอบองค์พระ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพิธีต่อที่รำหน้าพาทย์องค์พระพิราพเป็นครั้งที่ ๒ โดยให้ศิลปินต่อที่รำจากภาพยนตร์ ที่พระองค์บันทึกที่รำของครูรงค์ดีไว้

